

Huw D. Jones

Transnational European Cinema: Representation, Audiences, Identity

Palgrave Macmillan, 2024, 268 str.

Knjiga *Transnational European Cinema: Representation, Audiences, Identity* autora Huwa D. Jonesa, predavača sa Sveučilišta u Southamptonu i stručnjaka u području filmskih studija, istražuje kako europski filmovi osnažuju transnacionalne veze unutar Europe te njihov utjecaj na stvaranje europskog identiteta. Proizišla iz projekta *Mediating Cultural Encounters through European Screens* (MeCETES), knjiga pruža temeljit pregled transnacionalne produkcije, distribucije i recepcije europskog filma te se bavi industrijskim i kulturnim aspektom audiovizualne industrije. Europska je kinematografija tradicionalno promatrana kroz nacionalne okvire, no Jones u ovoj knjizi pridonosi raspravi o transnacionalnoj kinematografiji, nudeći nove uvide o europskoj kinematografiji početkom 21. stoljeća.

Studija obuhvaća filmove premijerno prikazane u Europi između 2005. i 2015. godine, u razdoblju širenja Europske unije na istok i uoči Brexita te prati ciklus financiranja MEDIA programa od 2007. do 2013. godine. Jones tvrdi da europski filmovi imaju potencijal unaprijediti razumijevanje drugih europskih zemalja te učvrstiti osjećaj europskog identiteta, ali i da su ti potencijali ograničeni ukusima i ponašanjem publike. Poseban naglasak stavlja na navike europske publike u gledanju nenacionalnih europskih filmova, istražujući koje produkcije najviše privlače gledatelje, kako ti filmovi prikazuju Europu i druge europske nacije, kakvu percepciju stvaraju u kontekstu europskoga kulturnog identiteta te pridonose li stvaranju osjećaja zajedničkoga europskog identiteta.

U prvom od sedam poglavlja Jones analizira rastući interes Europske unije za europsku kinematografiju, ističući film kao alat koji može dodatno ujediniti zemlje članice Unije i ojačati osjećaj europskog identiteta. Autor također razmatra i gledanost europskih filmova, ali nudi i nove teorijske uvide zašto svjetskim filmskim tržištem dominiraju američki filmovi. Jones govori o kinematografskom prikazivanju Europe te formiranju europskog filma i identiteta te objašnjava metodologiju kojom se koristio pri izradi studije. Istraživačka pitanja koja su oblikovala njegovo istraživanje uključuju učestalost gledanja filmova iz drugih europskih zemalja, specifične nenacionalne filmove koje publika prati, prikaz Europe i europskih nacionalnosti u tim filmovima, publiku najpopularnijih nenacionalnih filmova, razloge privlačnosti tih filmova te njihov utjecaj na razumijevanje drugih zemalja i osjećaj europskog identiteta. Jones je pri traženju odgovora na ta pitanja prikupio veliku bazu kvalitativnih i kvantitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora, uključujući anketiranje publike, fokus grupe, analizu različitih baza podataka o filmu, izvještaje o stanju filmske industrije (engl. *industry reports*), *policy* dokumente i sl. Identificirao je koje specifično nenacionalne filmove publika gleda te izdvojio one koji su u razdoblju od 2005. do 2015. privukli barem milijun gledatelja u Europi, izvan njihove zemlje podrijetla te ih je nazvao Euro-milijunskim (engl. *Euro-million*) filmovima.

Iako je početkom 21. stoljeća u Europi snimljen velik broj filmova, malo je njih doprlo do šire publike. U drugom poglavlju autor analizira kako je većina filmova koje je publika gledala u tom razdoblju bila američke produkcije. Usporedbom podataka, Jones je zaključio da američke produkcije, među ostalim, uspijevaju bolje zadovoljiti zahtjeve publike zahvaljujući velikom domaćem tržištu i značajnim marketinškim budžetima, dok europske produkcije rade na manjim i

fragmentiranim tržištima. Unatoč pokušajima europskih dionika javnih politika da nađu tu fragmentaciju, podizanje gledanosti nenacionalnih europskih filmova nije bilo pretjerano uspješno, ponajprije zbog ignoriranja zahtjeva publike. Ipak, neki su filmovi uspjeli privući znatnu pozornost publike, a njihova je popularnost dovela u pitanje neka razmatranja o transnacionalnim tokovima filmova.

Jones u sljedeća tri poglavlja analizira tri kategorije Euromilijunskih filmova: *mainstream*, *arthouse* i *middlebrow* filmove. Svaka je kategorija obrađena kroz analizu produkcije, reprezentacije, publike i distribucije. Podaci iz literature i baza podataka obogaćeni su citatima iz intervjua s publikom. *Mainstream* filmovi su, očekivano, bili najpopularniji nenacionalni europski filmovi, a neki od njih su pri distribuciji imali i veliku podršku američkih studija. Ipak, neki su filmovi bili uspješni i bez američkih potpora, ali uz veliku pomoć MEDIA programa, a u istraživanju se pokazalo i to da, iako popularni, *mainstream* filmovi nemaju univerzalnu privlačnost. Za razliku od toga, *arthouse* filmovi se, unatoč svojoj dugogodišnjoj europskoj tradiciji, često suočavaju s problemima distribucije. Između 2005. i 2015. godine, 49 *arthouse* filmova privuklo je više od milijun gledatelja, no oni uglavnom privlače nišnu, mahom obrazovaniju publiku. Iako *arthouse* filmovi nude vrijedne uvide u društvene probleme, njihova je sposobnost jačanja europskog identiteta ograničena zbog dosega, ali i konzervativnijeg ukusa publike koju takva vrsta filmova privlači. *Middlebrow* filmovi su, s druge strane, bili među najpopularnijim filmovima ranih 2000. godina. Ti su filmovi privukli različite demografske skupine zahvaljujući poznatim glumcima, intrigantnim pričama i emocionalno snažnim temama, često uz podršku velikih distribucijskih kuća i EU fondova. Iako su pružili širi pogled u europske živote nego *mainstream* filmovi, dominacija britanskih i francuskih produkcija ograničila

je potencijal za jačanje europskog identiteta i razumijevanja među manjim zemljama.

Ovom je analizom Jones postavio temelje za raspravu o transnacionalnim utjecajima europskog filma, posebice na publiku, čime se bavi u šestom poglavlju. Iako je istraživanje pokazalo da gledanje nenacionalnih europskih filmova ima ograničen doseg u stvaranju osjećaja razumijevanja drugih europskih nacija ili jačanju osjećaja europskog identiteta, Jones zaključuje kako su filmovi ipak na različite načine postigli značajne emocionalne, ali i kognitivne učinke na publiku. Zadnje se poglavlje knjige odnosi na implikacije ovog istraživanja na europsku audiovizualnu politiku, osobito u kontekstu ciljeva Europske unije da kroz filmove stvori nadnacionalni europski identitet.

Jones piše jasno i strukturirano, a svaku tezu potkrepljuje primjerima iz istraživanja. Metodologija je jasno razrađena i kombinacijom različitih pristupa omogućava dublje zahvaćanje u uvide i stavove publike prema europskim filmovima. Knjiga se dijeli u dva povezana tematska područja. Prva se tema odnosi na analizu europske filmske industrije s naglaskom na produkciju, distribuciju i recepciju nenacionalnih europskih filmova. Autor sustavno istražuje koji su filmovi popularni, tko ih gleda, kako se distribuiraju i zašto određene produkcije privlače više publike. Taj analitički dio knjige donosi ključne uvide u transnacionalne filmske tokove u Europi i ukazuje na različite faktore uspjeha europskih filmova na širem tržištu. Druga velika tema koje se Jones u knjizi dotiče jest koncept europskog identiteta i uloga koju filmovi mogu (ili ne mogu) imati u njegovu oblikovanju. Taj dio istraživanja prelazi s pitanja filmske industrije na šire kulturno-političko pitanje: kako filmske reprezentacije i publika europskih filmova mogu pridonijeti razumijevanju drugih europskih nacija ili osjećaju zajedničke europske pripadnosti. Autor kritički preispituje ambicije Europske unije, posebno kroz MEDIA program ili slične programe

potpore europskoj audiovizualnoj industriji, koji filmove koriste kao alat za izgradnju nadnacionalnog identiteta.

Tema audiovizualne industrije posljednjih nekoliko godina uživa veliku popularnost u akademskom i političkom prostoru, a knjiga Huwa D. Jonesa pruža stručan, detaljan i analitički pristup europskoj filmskoj industriji ranih 2000. godina. Autor vješto istražuje transnacionalne tokove filmova unutar Europe, razmatrajući produkciju, distribuciju i recepciju najpopularnijih nenacionalnih filmova. Jones istovremeno dublje promišlja o ulozi tih filmova u oblikovanju osjećaja europske pripadnosti, kritički se osvrćući na ambicije Europske unije u povezivanju nacija kroz film. Namijenjena znanstvenicima,

stručnjacima, tvorcima javnih politika i dionicima audiovizualne industrije, knjiga predstavlja vrijedan izvor podataka i promišljanja. Uz bogate empirijske uvide i analitičku jasnoću, pruža i polazište za daljnje rasprave o ograničenjima i potencijalima europske filmske industrije u kontekstu jačanja europskog identiteta. Ova je knjiga obavezna literatura za sve koji se žele baviti europskom kinematografijom, bilo kroz istraživačku, političku ili praktičnu prizmu, nudeći pritom nove perspektive za razumijevanje transnacionalnoga filmskog prostora i kulturne politike u Europi. S obzirom na popularnost teme i dobro provedenu analizu, Jonesova je knjiga odličan temelj za slojevitije istraživanje te teme.

Lucija Gegić

Institut za razvoj i međunarodne odnose